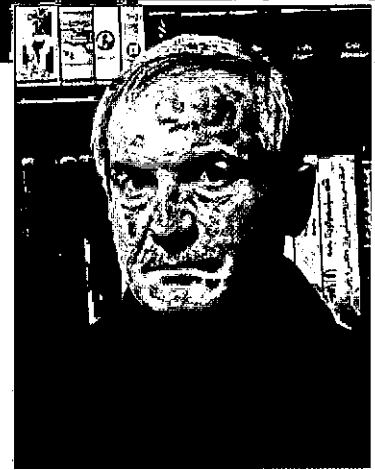

ادامه مذاکره، ممکن اما شانس تنش‌زدایی هنوز اندک است

قدرت اقتصادی؛

تکیه‌گاه اصلی ایران در مذاکرات

سهراب شهابی

سرانجام پس از نزدیک به ۲۸ سال افت و خیزهای فراوان روز دوشنبه ۷ خرداد ۱۳۸۶، نمایندگان دولت ایران و آمریکا به طور رسمی در بغداد با یکدیگر ملاقات کردند. چهار روز پس از سالروز فتح خرمشهر، ملاقات ایران و آمریکا، چنانچه بسیاری از کارشناسان معتقدند، پیروزی دیگری را برای ایران رقم زد.

شروع این مذاکرات بدون هیچ پیش شرط، که همواره موضع ایران بوده، متفاوت از موضع آمریکا که پیوسته پیش شرط‌هایی را مطرح می‌کرد و یا از مذاکره سر باز می‌زد، نشان از پذیرش موقعیت ایران در منطقه خاورمیانه و اهمیت آن در حل مسأله عراق دارد. ایران و آمریکا هر دو در حفظ عراق یک پارچه، تثبیت حکومت عراق، تقلیل تنش و جنگ‌های فرقه‌ای، و شروع توسعه عراق منافع مشترک دارند. آمریکا می‌تواند بدون بحران بیشتر و با آبرومندی نسبی، عمده سربازان خود را از عراق خارج کند. ایران نیز می‌تواند عراق یکپارچه با حکومتی دوست و بدون بحران را در کنار خود داشته باشد. بنابراین در اهداف مذاکرات، ایران و آمریکا مشکل چندانی با یکدیگر ندارند. آنچه باقی می‌ماند این است که هر کدام از دو کشور آماده‌اند چه کاری را در جهت حل مسأله عراق انجام دهد؟ ایران پیشنهاد خود را روی میز مذاکره گذاشته است. این در حالی است که با توجه به منافعی که حل مسأله عراق برای طرفین مذاکره دارد، احتمال پیشرفت این مذاکرات چندان ضعیف نیست. از طرف دیگر گروه‌های تندرو، اسرائیل، اعراب سنی و احتمالاً برخی کشورهای دیگر که احتمال می‌دهند پیشرفت مذاکرات موجب برقراری و گرم شدن روابط دو کشور می‌شود، بدون شک با توجه به قدرت و نفوذی که دارند آرام نخواهند نشست. گرچه آنها با تهاجم نظامی

آمریکا به ایران مخالف هستند، (منهای اسرائیل که احتمالاً موافق است)، ولی نزدیکی آمریکا و ایران و نتایج آن برایشان مطلوب نیست. باردیگر چون قضیه جنگ تحمیلی نه شکست و نه پیروزی یکی از طرفین تأمین کننده هدف‌های آنها نیست، به عبارت دیگر هیچ کدام نباید پیروز یا بازنده شود. در مقطع کنونی نیز نه جنگ و نه نزدیکی دو طرف مخاصمه از نظر آنها مطلوب نیست، از همین رو به نظر بسیاری از آگاهان مسیر مذاکرات صعب و دشوار است.

در کنار مخالفت‌ها و تحولاتی که مخالفان روابط ایران و آمریکا انجام خواهند داد، موضع ایران و آمریکا در موضوعات دیگر چون مسأله اسرائیل و فلسطین، موضوع هسته‌ای با یکدیگر متفاوت است و بدون شک هرگونه سیاست تند در این موضوعات مذاکرات آغاز شده را تحت تأثیر قرار خواهد داد؛ چنانکه پیشرفت در مذاکرات بدون تأثیر در فضای حاکم بر موضوعات فوق رخ نخواهد داد.

با توجه به تمام عوامل مثبت و منفی، در ارتباط با مذاکره انجام شده، چنین به نظر می‌رسد که ادامه مذاکرات امکان‌پذیر است، گرچه هنوز شانس تنش‌زدایی کامل و هموار شدن مسیر برقراری ارتباط میان دو کشور اندک است.

با نگاهی اجمالی به تاریخ روابط بین‌المللی، به نظر می‌رسد شرایط ایران و آمریکا بی‌شبهت به سال‌های اولیه دهه ۱۹۷۰ نیست. در آن سال‌ها مذاکرات آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی بر روی یک موضوع که منافع هر دو را در بر داشت، یعنی در مورد محدودیت سلاح‌های استراتژیک، (SALT) آغاز گردید و تا حدودی در زدودن تنش مؤثر افتاد. اما آمریکا سیاست تحدید اتحاد جماهیر شوروی (Containment) را نیز ادامه می‌داد، هم چنانکه

شوروی سیاست رقابت خود با آمریکا را برای نفوذ در عرصه جهانی پی می‌گرفت. البته این مذاکرات پس از حمله اتحاد جماهیر شوروی به افغانستان در ۱۹۷۹ متوقف شد و کارتر امتیازات داده شد در مورد تجارت به اتحاد شوروی را پس گرفت، تحریم گندم را شروع کرد. بدین ترتیب تنش میان دو کشور افزایش یافت. پس از کارتر نیز ریگان طرح جنگ ستارگان را در دستور کار قرار و فشار بر روی اتحاد شوروی را افزایش داد. افزایش فشارها و وضع نامطلوب اقتصاد شوروی در کنار عوامل دیگر باعث تحول در نظام کمونیستی گردیدند.

با توجه به تجربه فوق ضمن اداره مذاکرات بین ایران و آمریکا و انشاءاله تا رسیدن به هدف مطلوب، نباید انتظار داشت که مسأله فشارهای سیاسی و به خصوص اقتصادی و تحریم‌ها علیه ایران کاهش یابد. از سوی دیگر با فرض انجام مخالفت‌های بسیار با این مذاکرات و موضوعات فراوان مورد اختلاف میان ایران و آمریکا، حتی افزایش شدید تنش چندان دور از انتظار نیست. لذا علاوه بر کوشش دولت مردان دو طرف برای خنثی کردن عوامل منفی به نظر می‌رسد بهترین راه برای موفقیت در مذاکرات توجه بیش از پیش به اقتصاد کشور است. پس از موفقیت سیاسی به دست آمده، تقویت اقتصادی ایران می‌تواند نقشی اساسی در انسجام ملی، در روند مذاکرات و آینده کوتاه مدت و بلند مدت ایفا کند؛ امری که ممکن به مراتب سخت‌تر از موضوع هسته‌ای و پیش بردن مذاکرات با آمریکا باشد. تداوم عملکرد اقتصادی گذشته ناامید کننده است و عدم موفقیت در این عرصه به زودی همه چیز از جمله مذاکرات ایران و آمریکا را تحت الشعاع قرار خواهد داد. ●